



Rapport 2019:11

Konsumentverkets beräkningar av referensvärden

För några av hushållens vanligaste utgiftsområden

**2019:11 Konsumentverkets beräkningar av referensvärden
för några av hushållens vanligaste utgiftsområden**
Konsumentverket 2019

Ansvariga handläggare: Ingrid Eriksson och Helena Olofsson

Sammanfattning

Varje år beräknar Konsumentverket referensvärden för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Vad som är en rimlig konsumtion och vanliga utgiftsområden förändras över tiden. Kostnadsberäkningarna måste därför löpande anpassas till exempelvis befolkningens ändrade behov och aktiviteter, samt till standard- och konsumtionsutvecklingen i samhället. Under 2019 har Konsumentverket gjort omfattande undersökningar av beräkningarnas innehåll när det gäller typ av artiklar, antal av varje artikel och användningstid för kostnadsposterna Kläder och skor, Fritid och lek samt Livsmedel.

Beräkningarna omfattar både individuella och hushållsgemensamma kostnader och utgår från ett grundläggande behov av varor och tjänster som behövs för att klara vardagen, oberoende av hushållets inkomster. Beräkningarna möjliggör en rimlig konsumtionsstandard, varken existensminimum eller en överflödskonsumtion. Konsumentverkets beräkningar omfattar inte olikheter som finns i konsumtionen beroende på kulturella skillnader, sjukdom eller funktionsvariationer.

De utgiftsområden som Konsumentverket beräknar står för omkring en tredjedel av hushållens totala konsumtion. Månadskostnader beräknas för följande områden:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Personlig hygien
- Fritid och lek
- Mobiltelefon
- Barn- och ungdomsförsäkring
- Hemförsäkring
- Förbrukningsvaror
- Hemutrustning (inklusive dator)
- Medier

Beräknade kostnader ska kunna användas som referensvärden vid budgetrådgivning hos kommunala budget- och skuldrådgivare och även för hushållens egen ekonomiska planering. Referensvärden för de olika utgiftsområdena lämnas också som underlag till regeringens beslut om riksnormen inom försörjningsstödet. Beräkningarna används även för andra ändamål av kommuner, myndigheter, banker, privatpersoner med flera. Det är viktigt att veta att Konsumentverket inte ansvarar för hur andra myndigheter, organisationer och privatpersoner använder beräkningarna.

Konsumentverkets referensvärden publiceras varje år i broschyren ”Koll på pengarna” och på vår webbplats.

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	1
2	Syfte och användningsområden.....	2
3	Metod.....	3
3.1	Utgångspunkter och antaganden.....	3
3.2	Hushållstyper.....	3
3.3	Översyn av innehåll, behov och kostnader	3
3.4	Övriga antaganden och utgångspunkter.....	4
3.4.1	<i>Fysisk aktivitet</i>	5
3.4.2	<i>Miljöhänsyn</i>	5
3.5	Urval	5
3.5.1	<i>Individuella kostnader</i>	5
3.6	Beräkningsmetod.....	5
3.7	Avgränsningar.....	6
3.7.1	<i>Övriga kostnader som inte ingår</i>	6
3.8	Källor	7
3.9	Individuella kostnader.....	8
3.9.1	<i>Livsmedel</i>	8
3.9.2	<i>Personlig hygien</i>	8
3.9.3	<i>Kläder och skor</i>	9
3.9.4	<i>Fritid och lek</i>	9
3.9.5	<i>Mobiltelefon</i>	10
3.9.6	<i>Barn- och ungdomsförsäkring</i>	10
3.10	Hushållsgemensamma kostnader.....	11
3.10.1	<i>Förbrukningsvaror</i>	11
3.10.2	<i>Hemutrustning</i>	11
3.10.3	<i>Medier</i>	13
3.10.4	<i>Hemförsäkring</i>	13
4	Förbrukningslistor.....	14
4.1	Sällanköpsvaror	14
5	Prisinsamling och prognos	15
5.1	Prisinsamling.....	15
5.1.1	<i>Prognos</i>	15
5.1.2	<i>Prisinsamling för respektive budgetpost</i>	16

1 Bakgrund

Konsumentverket beräknar varje år kostnader för en rimlig konsumtion för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Beräkningarna påbörjades redan under mitten av 1970-talet efter att allmänheten, konsumentvägledningen, myndigheter med flera efterfrågade detta. 1978 publicerades de första beräkningarna i Konsumentverkets dåvarande broschyr ”Hushållets kostnader, en hjälpreda för din ekonomi”¹. Vad som är en rimlig konsumtion och vanliga utgiftsområden förändras över tiden. Därför måste kostnadsberäkningarna anpassas till exempelvis befolkningens ändrade behov och aktiviteter, samt till standard- och konsumtionsutvecklingen i samhället.

För att uppdatera innehållet av varor och tjänster i beräkningarna görs regelbundna översyner med hjälp av statistik från olika myndigheter, organisationer och undersökningsinstitut. Vid varje översyn görs en ny bedömning av urvalet av de kostnadsberäknade produkterna samt deras mängder, användningstider och inköpställen. Anpassningar görs efter nya rön angående den allmänna standardutvecklingen i samhället, levnadssätt, näringsbehov och olika konsumtionsaspekter. För att få bra och aktuellt behovsunderlag används fokusgrupper.

De utgiftsområden som beräknas står för omkring en tredjedel av hushållets totala konsumtion. Beräkningarna omfattar både individuella och hushållsgemensamma kostnader och utgår från ett grundläggande behov av varor och tjänster som behövs för att leva ett bra vardagsliv, oberoende av hushållets inkomster. Det är varken existensminimum eller en överflödskonsumtion som gäller, utan en rimlig konsumtionsstandard. Konsumentverkets beräkningar omfattar inte olikheter som finns i konsumtionen beroende på kulturella skillnader, sjukdom eller funktionsvariationer.

En stor utgift för hushållen är boendekostnaden men den ingår inte i Konsumentverkets kostnadsberäkningar. Det är svårt att definiera vad som är en rimlig boendekostnad. Den kan variera mycket bland annat efter bostadsort, typ av boendeform och skilja sig mycket åt i standard och utformning som påverkar kostnaden. Beräkningar görs inte heller för tand- och sjukvård, transport, barnomsorg, hemtjänst, semester, hotell, café- eller restaurangbesök, utbildning, presenter med mera.

¹ Föregångare till den nuvarande broschyren ”Koll på pengarna”

2 Syfte och användningsområden

Syftet är att beräkna referensvärden för de varor och tjänster som hushållen vanligtvis behöver för en rimlig levnadsnivå. Kostnadsberäkningarna ska kunna användas som referensvärden vid planering av hushållsbudget, av hushållen, konsumentvägledare, budget- och skuldrådgivare, socialkontor, banker, skolor etcetera. Beräkningarnas referensvärden lämnas också som underlag till regeringen för beslut om riksnormen inom försörjningsstödet.

Varje år publiceras beräkningarna i Konsumentverkets broschyr Koll på pengarna och på vår webbplats. Dessutom ingår beräkningarna i Konsumentverkets dataprogram, Boss+, som är ett arbetsverktyg för budget och skuldrådgivare och i Budgetkalkylen, som också finns på vår webbplats.

3 Metod

3.1 Utgångspunkter och antaganden

Kostnadsberäkningarna ska motsvara en rimlig konsumtion i hushållen och täcka kostnader för de varor och tjänster som i regel behövs för ett vardagsliv i dagens samhälle. Det grundläggande behovet av sådana varor och tjänster antas inte skilja sig i någon större utsträckning mellan hushållen och inte heller vara beroende av till exempel hushållens inkomster. Konsumentverkets beräkningar är alltså behovsbaserade och inte inkomstbaserade. Beräkningarna är endast exempel på hur en rimlig konsumtionsnivå kan se ut. De varor och tjänster som ingår i beräkningarna är exempel och kan ersättas med andra val av produkter och tjänster inom samma nivå.

3.2 Hushållstyper

Beräkningarna ska kunna användas för hushåll av olika storlek och med olika sammansättningar av åldrar och kön. Hänsyn har tagits till att behovet av produkter kan skilja sig på grund av kön, ålder och antalet personer i hushållen.

Inom de individuella budgetposterna livsmedel, kläder och skor, personlig hygien samt fritid och lek, finns beräkningar för olika ålderskategorier mellan noll år upp till vuxen ålder. I de tre förstnämnda posterna antas behovet och därmed kostnaderna vara beroende av kön från tio års ålder. Vi har bedömt att behovsunderlaget för barn under tio år är detsamma oavsett kön. Budgetposten fritid och lek beräknas lika oavsett kön för respektive åldersgrupp.

Inom de hushållsgemensamma utgiftsposterna är kostnaderna mest beroende på hushållsstorlek. Beräkningar görs för en person upp till sju personer. Vid behov av beräkningar för fler än sju personer kan man för varje ytterligare person öka beloppen för sjupersonershushållet med marginalkostnaden, det vill säga skillnad i kostnad mellan sex och sju personer. För utgiftsområdena hemutrustning, hemförsäkring och förbrukningsvaror har även bostadsstorleken betydelse för beräkningarna. I flerpersonshushållen har vi räknat med att det ingår två vuxna med upp till fem barn. Vi har räknat utifrån följande bostadsstorlekar i hyreslägenhet:

- 1–2 personer, 2 rum och kök 60 kvm
- 3 personer, 3 rum och kök 70 kvm
- 4 personer, 4 rum och kök 90 kvm
- 5 personer, 4 rum och kök 90 kvm
- 6 personer, 5 rum och kök 110 kvm
- 7 personer, 5 rum och kök 110 kvm

3.3 Översyn av innehåll, behov och kostnader

Vad som anses vara en rimlig konsumtion förändras över tid. Under 2019 har Konsumentverket gjort omfattande undersökningar för kostnadsposterna Kläder och skor, Fritid och lek samt Livsmedel. Vi genomförde en kvantitativ undersökning för kläder, skor samt fritidsartiklar för att kvalitetssäkra innehållet vad gäller typ av artiklar, antal, mängder och användningstid. För att ytterligare säkra kvaliteten gjordes också kvalitativa undersökningar med hjälp av flera fokusgrupper i en storstad och en medelstor stad. Konsumentverket kan utifrån de olika

undersökningarna konstatera att behovet i stort sett är likadant oavsett var i landet man bor. Syftet med undersökningarna var att få en bild av vad allmänheten anser vara ett basbehov för dessa personanknutna utgiftsposter. Vuxna och föräldrar till barn i olika åldrar fick tycka till om innehållet och om hur lång användningstiden är för de olika artiklarna. Utifrån resultatet av undersökningarna har Konsumentverket gjort ändringar i befintligt innehåll i beräkningarna från 2020.

Under 2019 har Konsumentverket tillsammans med Livsmedelsverket gjort en översyn och revidering av tidigare års matsedel. Den är anpassad efter de svenska kostråden 2015, som utgår från de nordiska näringsrekommendationerna NNR 2012. Enligt den av regeringen fastställda livsmedelsstrategin ska alla kunna äta hälsosam och miljömässigt hållbar mat. Vid beräkningen av hushållens livsmedelskostnader för 2020 har ökad hänsyn tagits till detta. Matsedeln är nu mer hållbar ur ett ekonomiskt, hälsosamt och miljö- och klimatanpassat perspektiv. I jämförelse med tidigare matsedlar innehåller den nu framtagna matsedeln en ökad andel vegetariska måltider, mindre mängder rött kött och charkprodukter och till viss del även mindre mängder mejeriprodukter. För beräkning av det kött och de charkprodukter som ingår har hänsyn tagits till såväl djurskydd och djurhälsa som en miljö- och climateffektiv produktion. Fisk- och skaldjursprodukter är MSC-märkta. Livsmedel som exempelvis kaffe, te, kakao, bananer och de flesta mejeriprodukter är ekologiska. Konsumentverket har lagt till värden för klimatpåverkan genom att, förutom kostnad i kronor, också redovisa uppgift om antal koldioxidekvivalenter (CO₂e) för matsedeln.

3.4 Övriga antaganden och utgångspunkter

I beräkningarna utgår vi från att hushållen har en grundutrustning i hemmet och beräknar inte kostnader för utgifter som uppstår vid ett förstagångsinköp av ett produktslag som till exempel vid bosättning.

Kostnadsbeloppen ska kunna göra det möjligt för hushållen att fungera både på kort och på lång sikt. Utgiften för en artikel delas upp under hela användningstiden och visar kostnaden per månad. Beräkningarna innehåller därmed, för sällanköpsvaror, en viss del som hushållet behöver lägga undan varje månad för att täcka behovet så att hushållet kan ersätta med nya artiklar när de gamla är utslitna eller urvuxna. Detta gäller särskilt i de båda posterna Hemutrustning och Kläder och skor där det finns ett stort antal sådana varor.

För samtliga poster antas att hushållen:

- bor i lägenhet i flerbostadshus med gemensam tvättstuga
- inte har egen tvätt- eller diskmaskin
- är av olika storlek och familjesammansättningar
- ska kunna behålla en rimlig standard såväl på kort som på lång sikt
- har familjemedlemmar som är friska och utan funktionsvariationer som innebär extra kostnader
- använder vanligt förekommande varor och tjänster som köps nya
- i rimlig mån tar hänsyn till miljön vid val av varor, tjänster och inköpmängder och användningstider
- tar hänsyn till säkerhetsaspekter vid val av produkter och tjänster

- köper varor och tjänster som i övervägande del finns i butiker och butikskedjor som är vanliga i Sverige
- har begränsad tid för hushållsarbete, hushållet köper bröd och en mindre del hel- eller halvfabrikat

3.4.1 Fysisk aktivitet

Konsumentverkets beräkningar har utgått från att alla individer ägnar sig åt fysisk aktivitet. Kostnader för detta kan skilja sig mycket åt beroende på vilken aktivitet som väljs. Vi har utgått från att alla ska kunna vara aktiva hela året och att sporterna ska vara vanligt förekommande i landet. Konsumentverket har beräknat kostnaden för att spela innebandy och fotboll eller gå på gym och att de yngre barnen går i simskola. Längdskidåkning ingår också i kostnaderna.

3.4.2 Miljöhänsyn

Med tanke på den privata konsumtionens miljöeffekter försöker vi att i rimlig utsträckning ta hänsyn till miljöaspekter vid valet av produkter i beräkningarna. Detta kan vi göra inom de budgetposter där miljömärkta varor är vanliga som till exempel personlig hygien, förbrukningsvaror och i någon mån inom kläder och skor. För andra budgetposter, till exempel hemutrustning såsom möbler, husgeråd, TV med mera är det svårare att finna miljövänliga varor som uppfyller våra antaganden om lättillgänglighet och skäligt pris. Antingen är miljöprodukter inom dessa konsumtionsområden sällsynta eller att de som förekommer är dyra.

3.5 Urval

Konsumentverkets beräkningar utgår från några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Detta gäller både för individuella och hushållsgemensamma kostnader.

3.5.1 Individuella kostnader

- Livsmedel och alkoholfria drycker
- Personlig hygien
- Kläder och skor
- Fritid och lek
- Mobiltelefon
- Barn- och ungdomsförsäkring

Hushållsgemensamma kostnader

- Förbrukningsvaror
- Hemutrustning omfattar delposterna, Radio, TV, dator mm, Möbler och armaturer, Laga mat, Duka, Hemtextilier, Rengöra, Underhålla och Övrigt
- Medier
- Hemförsäkring

3.6 Beräkningsmetod

För varje utgiftsområde bedömer Konsumentverket vilka varor och tjänster som ska representera en rimlig konsumtion för varje person- och hushållskategori som sedan ska kostnadsberäknas.

Vid valet av produkter utgår vi från:

- Olika behov som behöver tillgodoses inom respektive personkategori och hushållsstorlek.
- Aktiviteter och beteenden som är vanliga inom de olika kategorierna för att uppfylla de olika behoven.
- Information och statistik om hur stor andel i olika åldrar och kön som använder eller äger varan eller tjänsten.
- Olika hushålls uppfattning om rimlighet i att äga eller använda varan eller tjänsten, användningstid och mängd. Detta görs bland annat med hjälp av fokusgrupper.
- Att alla produkter köps in nya, alltså inte begagnade, med undantag för cyklar till barn och ungdomar.
- Att i möjlig mån välja produkter som har minst miljöpåverkan.

3.7 Avgränsningar

I beräkningarna ingår inte kostnader för hushållens övriga konsumtionsutgifter för exempelvis:

- Boende, elektricitet, gas och uppvärmning
- Transporter
- Tand- och sjukvård
- Personlig service och samhällsservice
- Utbildning
- Semester
- Hotell, café- eller restaurangbesök
- Alkoholhaltiga drycker och tobak
- Presenter med mera

3.7.1 Övriga kostnader som inte ingår

Begagnade varor

Begagnade varor ingår inte i beräkningarna (med undantag för barn- och ungdomscyklar) eftersom varuutbud, kvalitet och återstående användningstid troligen varierar mycket. I våra beräkningar måste en vara med viss funktion och viss kvalitet kunna gå att köpa till åtminstone ungefär samma pris i en stor del av Sverige för att kostnadsberäkningarna ska kunna vara så generellt användbara som möjligt. Att beräkna återstående användningstid på begagnade varor är problematiskt.

Gåvor eller arv

I beräkningarna ingår inte att hushållen ärver eller får olika produkter som gåva. Arv skulle främst kunna gälla yngre barn när det gäller exempelvis kläder, leksaker, böcker och sportutrustning. Vi saknar tillräckliga kunskaper om hur vanligt arv eller gåva är beträffande olika produkter men vet att alla inte har möjlighet att ärva. Även om man har flera barn är det inte självklart med arv, exempelvis om barnen är av olika kön eller om storleken inte passar när det är säsong för att använda artiklarna etcetera. Dessutom är antalet klädesplagg, leksaker etcetera som ingår i beräkningarna inte så stort och om det skulle tillkomma ett visst antal ärvda artiklar så skulle det ändå inte vara fråga om något överflöd. Den beräknade användningstiden för varorna är i flera fall så lång att man troligtvis inte kan räkna med återanvändning i någon större utsträckning.

Extra kostnader för livsmedel

I kostnaderna ingår inte eventuella merkostnader för livsmedel under storhelger som exempelvis jul, nyår, påsk och midsommar. Vi har heller inte anpassat beräkningarna för att man har gäster eller att man själv är bortbjuden.

Speciella fritidsintressen

I beräkningarna har vi inte tagit med kostnader för speciella fritidsintressen som exempelvis ishockey, ridning, golf, husdjur, semester och liknande. Det finns många olika fritidsaktiviteter med stor variation i kostnader. I många fall innebär det höga belopp som inte bedöms kunna ingå i en rimlig konsumtion.

Bosättningskostnader

Beräkningar görs inte för utgifter som uppstår vid ett första inköp av ett produktslag, föremål som man endast brukar köpa en gång i livet, till exempel viss bosättningsutrustning såsom somliga husgeråd, verktyg med mera. Det ingår heller inte något sparande för att vuxna barn som flyttar hemifrån och som ska sätta bo.

Förbrukning av hushållsel

Konsumentverket beräknar inte förbrukning och kostnader av hushållsel. Vi saknar tillräckligt bra underlag för att göra generella beräkningar av en rimlig förbrukning av hushållsel för olika hushållsstorlekar och familjesammansättningar.

3.8 Källor

När kostnadsberäkningarna först togs fram i mitten av 1970-talet utgick Konsumentverket från en rimlig förbrukning i hushållen i sina bedömningar och beräkningar utifrån vad som var känt om faktisk konsumtion. Dessutom användes kunskaper och information från experter (både inom och utanför Konsumentverket) inom olika produktområden.

Tidigare år genomförde Statiska Centralbyrån en omfattande undersökning om hushållens utgifter (HUT). Den informationen om hushållens faktiska konsumtion finns inte längre att tillgå. Våra beräkningar görs utifrån insamlad information och statistik från bland annat undersökningsinstitut, myndigheter, olika organisationer och externa experter. Underlagen gäller hushållens konsumtion, inköp, produktinnehav, fritidsvanor med mera. Här nedan ges exempel på några olika källor:

- Statistiska centralbyrån
- Post och telestyrelsen
- Livsmedelsverket
- Statens Kulturråd
- Riksidrottsförbundet
- Svenska Livräddningssällskapet
- Statens offentliga utredningar
- Centrum för konsumtionsvetenskap

Dessutom har vi tagit del av motsvarande kostnadsberäkningar i Norge och Finland.

3.9 Individuella kostnader

I denna kategori ingår kostnader som är personanknutna och som beräknas utifrån olika ålderskategorier och kön. De individuella kostnaderna redovisas med en genomsnittskostnad för flickor och pojkar, kvinnor och män.

3.9.1 Livsmedel

Beräkningarna för livsmedel visar hur mycket en näringsriktig och varierad matsedel med viss klimat- och miljöhänsyn kan kosta för olika åldrar och kön. Kostnaderna beräknas utifrån de livsmedel som ingår i Konsumentverkets matsedel som omfattar 30 dagar. Klimatpåverkan för matsedeln har beräknats och visar måltidernas klimatpåverkan angivet i koldioxidekvivalenter (CO₂e).

Matsedlarna består av frukost, lunch, middag och tre mellanmål per dag. Innehållet bygger på vanliga, näringsriktiga och prisvärda maträtter. Det är övervägande del hemlagad mat och en liten mängd hel- och halvfabrikat då vi utgår från att hushållen har begränsad tid för matlagning och bakning.

Eftersom många äter lunch utanför hemmet har två alternativ för livsmedelskostnaderna beräknats. Barn och ungdomar som går i skolan får mat på förskolan eller skolan och många vuxna äter lunch på restaurang.

- **All mat hemma**
Kostnaderna bygger på att alla måltider tillagas hemma
- **All mat utom lunch på vardagar**
Kostnader bygger på att all mat förutom lunch på vardagar (måndag-fredag) tillagas hemma. Kostnader för lunch under vardagar ingår inte i beräkningarna.

För ytterligare information om Konsumentverkets matsedel och kostnadsberäkningar hänvisar vi till rapport 2019:12 Konsumentverkets matsedel.

3.9.2 Personlig hygien

Utgiftsposten Personlig hygien omfattar varor och tjänster som behövs i olika åldrar och kön för att hålla sig ren och fräsch och för att vårda sin kropp. Här finns förutom tvål, tandborste, hudkräm etcetera även kostnader för exempelvis hårklippning, rakapparat och en mindre del kosmetika. Dessutom ingår bland annat några varor för skötsel av småsår med mera.

Inom området personlig hygien varierar behovet av produkter och mängder efter ålder och för ungdomar och vuxna även efter kön. I kostnadsberäkningarna har vi valt miljömärkta varor i de fall de är de vanligaste produktvarianterna och eventuell merkostnad är rimlig. I beräkningarna ingår inte våtservetter eftersom det har visat sig att de i vissa fall innehåller kemikalier som kan orsaka allergier, eksem eller överkänslighet hos barn. Vi har istället ökat antalet miljömärkta tvättlappar av papper.

3.9.3 Kläder och skor

Kostnaderna ska täcka årsbehovet av kläder och skor som används under olika årstider, för både vardag och för något festligare tillfälle. Dessutom ska beräkningarna täcka kostnader för kläder som är avsedda för vanliga sport- och fritidsaktiviteter. Utöver detta har vissa tillbehör tagits med såsom reflexer, portmonnä, paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdomar ingår också.

Eftersom behovet av kläder och skor skiljer sig mellan olika åldrar och kön görs beräkningar för respektive barngrupper upp till och med 17 år och för vuxna män och kvinnor från 18 år. För barn till och med tio år prismäts samma kläder för båda könen. Vi har utgått från att kläderna inte skiljer sig så mycket mellan flickor och pojkar och att priserna för de plagg som är olika ligger i ungefär samma prisklass.

Antal artiklar

För bedömningen av antalet plagg och skor av skilda slag som behövs för respektive personkategori har vi bland annat gjort antaganden om hur ofta man byter olika kläder samt att man tvättar en gång i veckan.

Kvalitet

Kläderna som ingår i beräkningarna ska vara lättskötta, tåla maskintvätt och inte kräva mycket arbete efter tvätt.

Användningstid

Vid beräkningen av användningstiden för produkterna tar vi hänsyn till mängden och kvaliteten på de kläder och skor som ingår. Vi antar ett normalt slitage. När det gäller barnkläder och skor tar vi även hänsyn till hur snabbt barn växer. Vi behöver konsumera mindre kläder och skor utifrån ett hållbarhetsperspektiv och i större utsträckning byta ut dem när de är utslitna istället för när vi hellre vill ha de mest moderna kläderna. Användningstiden för vuxna är därför relativt lång.

3.9.4 Fritid och lek

Vanliga fritidsaktiviteter ligger till grund för bedömningen av vilka produkter som ska ingå i denna utgiftspost. Det gäller såväl inom- som utomhus, viss motion och kultur, sysselsättningar som man utför ensam eller tillsammans med till exempel familj och vänner. När det gäller utomhusaktiviteterna ingår produkter för både sommar- och vinterbruk. Aktiviteterna och därmed produktvalet i beräkningarna skiljer sig mellan olika åldersgrupper. Valet av aktiviteter har gjorts utifrån kunskaper om barns behov samt undersökningar och statistik² om vad människor i skilda åldrar ägnar sig åt på fritiden. Vi har också tagit hjälp av fokusgrupper angående val av produkter och aktiviteter som anses nödvändiga och som är vanligt förekommande för ett bra vardagsliv.

² Hämtat från bland annat Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyrån, Statens kulturråd, Riksidrottsförbundet, Ungdomsbarometern, Mediebarometern, Internetbarometern (Nordicom, Göteborgs universitet)

För yngre barn gäller kostnaderna för varor och tjänster som behövs för deras utveckling och stimulans. Förutom leksaker har vi exempelvis tagit med spel, pussel, ritsaker, böcker, skidor och cykel. Då det gäller besök på bio, simhall, djurpark etcetera har vi utgått från att barn i de yngre åldersgrupperna har en medföljande vuxen. När det gäller cyklar för barn mellan fyra och sjutton år har vi antagit att man köper begagnade. Att vi inte kostnadsberäknar nya för dessa åldersgrupper beror på att cyklar är dyra och att de har en längre livstid än vad barn som växer kan nyttja.

För äldre barn och vuxna ingår kostnader för vanliga sysselsättningar i olika åldrar, såsom att läsa böcker, lyssna på musik, gå på bio, disko eller dans och att motionera (bland annat ingår cykel, skidor, gym- och simhallsbesök). Även om samma aktivitet och produkt tagits med i flera åldersgrupper har vi tagit hänsyn till att det kan finnas behov av olika varianter och antal av produkten, beroende på vilken ålderskategori det handlar om.

Samma kostnader för båda könen

Beräkningarna av fritidskostnaderna är inte uppdelade efter kön. Vi anser det inte vara rimligt att beräkna olika kostnadsbehov för fritid annat än utifrån ålder. Båda könen bland barn behöver motion, avkoppling och stimulans. Motsvarande gäller bland vuxna. Kostnaderna för de aktiviteter/produkter där olikheter finns mellan könen kan dock mer eller mindre ta ut varandra så att totalbeloppen för båda könen blir ungefär desamma.

Fritidsprodukter i andra budgetposter

Eftersom konsumtionen i fritidsposten är individanknuten skulle det kunna bli onödigt många exemplar av vissa produkter i flerpersonghushållen. Ett exempel på detta är om alla eller flera av familjemedlemmarna skulle ha var sin TV, dator eller surfplatta. I sådana fall ingår varorna i hushållsanknutna utgiftsposter, det vill säga där mängden av produkten främst avgörs av familjestorleken. Abonnemang för olika slag som exempelvis dataspel, strömningstjänster och Spotify finns i posten Medier.

3.9.5 Mobiltelefon

Kostnaderna för mobiltelefoni, det vill säga samtalskostnader och telefon räknas som personanknutna utgifter. Vi har räknat med att alla personer från 10 års ålder har en egen smart mobiltelefon. För att uppskatta samtalskostnader för olika åldersgrupper har vi använt information från Post och telestyrelsen (PTS). I beräkningarna ingår kontantkort med två olika värden, ett lägre värdekort för barn mellan 10 och 14 år och ett högre värdekort för åldersgrupper från 15 år och uppåt.

3.9.6 Barn- och ungdomsförsäkring

I samarbete med Konsumenternas försäkringsbyrå tar vi fram kostnadsbelopp för sjuk- och olycksfallsförsäkring för barn och ungdomar. Alla barn som går i förskola eller skola har en olycksfallsförsäkring som gäller under skoltid och under vägen till och från skolan. Hur omfattande försäkringen är skiljer sig mellan kommunerna och oftast gäller den inte på fritiden. Konsumentverket har därför tagit med en försäkring, som även avser olycksfall under fritid samt sjukdom. Kostnadsberäkningen gäller ett premiebelopp som kan gälla antingen för en gruppörsäkring eller en individuell försäkring.

3.10 Hushållsgemensamma kostnader

I denna kategori ingår kostnader som används av flera personer i ett hushåll. De utgiftsområden som beräknas utifrån antal personer i hushållet är:

- Förbrukningsvaror
- Hemutrustning med delposterna Radio, TV, Dator, Möbler och armaturer, Laga mat, Duka, Textilier, Rengöra, Underhålla och Övrigt
- Medier till exempel bredband, strömningstjänster, kontorsmaterial och olika typer av abonnemang
- Hemförsäkring

3.10.1 Förbrukningsvaror

Posten Förbrukningsvaror täcker kostnader för en mångfald av dagligvaror som främst används för vård och skötsel av hem samt av kläder och skor. Vid valet av produkter har vi utgått från skilda aktiviteter i hushållen där förbrukningsvaror behövs såsom viss hantering av livsmedel, rengöring av hemmet, tvätt av kläder och andra textilier, skoputsning etcetera. För diskning finns handdiskmedel, diskmaskin ingår inte i våra beräkningar. Sällanköpsvaror som används i dessa sammanhang, till exempel dammsugare och strykjärn, ingår inte här utan finns i posten Hemutrustning.

Förbrukningsvaror omfattar även kostnader för konsumtion av ett flertal andra produkter såsom toalettpapper, hushållspapper, batterier, glödlampor, pappersservetter, stearinljus, med mera. Störst andel av kostnaderna i denna utgiftspost står toalett- och hushållspapper samt tvättmedel för. Vi har i möjligaste mån valt produkter som antingen är miljömärkta eller inte alltför miljöbelastande, till exempel ingår inte sköljmedel och som rengöringsmedel används såpa. Även vid beräknad förbrukning av varorna har vi tagit hänsyn till miljöeffekter genom att anta en måttlig åtgång. Toalett- och hushållspapper är oblekt miljömärkt returpapper. Vanliga glödlampor har bytts ut mot LED- eller lågenergilampor.

3.10.2 Hemutrustning

I budgetposten Hemutrustning gäller kostnader för olika slags produkter som behövs för ett stort antal ändamål exempelvis för att laga mat, äta, umgås, sova, förvara saker samt att rengöra och vårda kläder, inventarier, bostad etcetera. Konsumentverket har delat in denna omfattande utgiftspost i flera delposter:

- Möbler och armaturer
- Hemtextilier
- Radio, TV, dator mm
- Laga mat
- Duka
- Rengöra
- Underhålla
- Övrigt

De produkter som ingår i budgetposten är i de allra flesta fall sällanköpsvaror med användningstider över ett år. Användningstiderna, liksom mängderna, kan variera efter hushållsstorlek. För vissa produkter är dessutom behovet beroende av antalet rum i bostaden,

exempelvis då det gäller taklampor, gardiner och mattor. Vi har i denna utgiftspost även räknat med att hushållen ibland har gäster och därför utökat antalet tallrikar, bestick och stolar. Även en gästsäng ingår i kostnaderna. Eftersom hushållen antas bo i lägenhet i flerbostadshus med gemensam tvättstuga, finns inte tvättmaskin, torktumlare etcetera med i kostnadsbeloppen. Trädgårdsredskap, utemöbler, större verktyg ingår inte heller i beräkningarna.

Inga bosättningskostnader

Vi utgår ifrån redan befintliga hushåll och därför kostnadsberäknas inte sådana föremål som man endast brukar anskaffa en gång i livet, till exempel viss bosättningsutrustning som vissa husgeråd, verktyg med mera.

Delposter inom Hemutrustning

Möbler och armaturer

Kostnaderna gäller möbler, armaturer samt speglar som behövs för att sova, äta, läsa, umgås och ha gäster etcetera. Dessutom ingår olika möbler för förvaring. En stor del av månadskostnaderna står för soffa och sängar för vuxna. Prisinsamlingen gör vi i större butikskedjor, såsom IKEA, MIO och Europamöbler.

Laga mat

Utrustning finns för exempelvis förberedelser, tillagning och förvaring av mat. För detta behövs ett stort antal varor, olika husgeråd, några hushållsapparater och dessutom en baskokbok, även om man idag mestadels söker recept på nätet. Kostnaderna inkluderar kaffebruggare, brödrost, elvisp, mikrovågsugn och för hushåll med tre eller fler personer ingår också matberedare. De varor som finns i denna delpost prismäts hos till exempel Cervera, Åhléns, Coop Forum och IKEA.

Duka

Beräkningarna för denna delpost omfattar den utrustning som behövs för att servera, äta och dricka vid olika måltider. Prisinsamlingen görs i butikskedjor som nämns ovan, för delposten Laga mat.

Hemtextilier

Här ingår handdukar, badlakan samt bäddutrustning, dukar, gardiner, rullgardiner, mattor med mera. En stor del av månadskostnaderna utgörs av bäddutrustningen. Priserna för dessa varor samlar vi in främst från IKEA, Hemtex, Jysk, Ellos och Åhléns.

Rengöra och Underhålla

I dessa båda delposter finns produkter som krävs för vård av kläder, skor, inventarier och bostad. Här ingår kostnader för städutrustning, strykjärn, olika verktyg etcetera. För hushåll med minst tre personer räknar vi också med kostnader för en symaskin. Disk- och tvättmaskin ingår inte i beräkningarna.

Radio, TV, dator mm

Förutom Radio, TV, dator omfattar kostnaderna, surfplatta och en mindre stereoanläggning. Vi har räknat med en radio, TV och surfplatta per hushåll. När det gäller dator har vi räknat med att hushåll med tre personer eller fler har två datorer. För alla hushåll ingår dessutom en spelkonsol, skrivare och USB-minne.

Övrigt

Beräkningarna för delposten Övrigt omfattar sådana varor som inte naturligt hör hemma under någon annan post. Här ingår exempelvis termometrar, brandvarnare, steger, vaser, förlängningssladd och julgransutrustning med mera. Dessutom har vi här placerat varor som i och för sig skulle kunna hör till en post för individanknuten konsumtion som till exempel hårtork, kamera, skidvalla och resväska. Men då skulle antalet av dessa produkter bli för stort för att motsvara en rimlig konsumtion, om samtliga personer som använder dem i en familj skulle ha ett eget exemplar. Prismätningen görs främst hos Åhléns och Coop Forum.

3.10.3 Medier

Streamingtjänster för musik, film och TV ingår i Medier. Datorspel och sällskapsspel används ofta av både barn och vuxna och ingår också i denna kostnadspost. I hushåll med fler än fyra personer ingår fler spel än för hushåll med färre personer. Denna post täcker även utgifter för viss kommunikation såsom att använda fast telefon, skicka kort och brev med porto. Dagstidning avser kostnader för en helårsprenumeration. När det gäller kostnadsberäkningar för fast telefon omfattar det samtalsavgift och månadsavgift. Samtalsavgiften gäller telefonsamtal inom Sverige.

3.10.4 Hemförsäkring

Beräkningarna gäller för hushåll som bor i hyreslägenhet. Kostnaderna baseras på de fyra största försäkringsbolagens premier för försäkringsbelopp som tagits fram i samarbete med Konsumenternas försäkringsbyrå. Premierna avser en vanlig hemförsäkring, det vill säga inklusive rättsskydd, reseförsäkring, ansvarsförsäkring och allrisk.

Våra beräkningar utgår ifrån följande bostadsstorlekar för hushåll med:

- 1 person, 2 rum och kök, cirka 60 kvm
- 2 personer, 2 rum och kök, cirka 60 kvm
- 3 personer, 3 rum och kök, cirka 70 kvm
- 4 personer, 4 rum och kök, cirka 90 kvm
- 5 personer, 4 rum och kök, cirka 90 kvm
- 6 personer, 5 rum och kök, cirka 110 kvm
- 7 personer, 5 rum och kök, cirka 110 kvm

Försäkringspremierna är olika höga beroende på var i landet man bor. Högst är premien i storstadsområden där riskerna är större för bland annat inbrott och skadegörelse. På landsbygden är premierna lägre. Med hjälp av Konsumenternas försäkringsbyrå beräknas genomsnittlig premiekostnad för de olika hushållsstorlekarna för följande tre olika ortstyper:

- storstad: fler än 200 000 invånare
- mellanstor stad: mellan 50 000 och 200 000 invånare
- mindre tätort: färre än 50 000 invånare

4 Förbrukningslistor

Detaljerade förbrukningslistor har upprättats med uppgifter om de varor och tjänster som ingår i beräkningarna. Här finns användningstid, behov för varje vara och tjänst samt en närmare produktbeskrivning. Dessutom framgår respektive produkts inköpsställe, förpackningsstorlek och inköpspris per förpackning.

Utifrån varan eller tjänstens pris, mängd och användningstid beräknas en kostnad per år och per månad.

4.1 Sällanköpsvaror

För sällanköpsvaror, det vill säga produkter som har längre användningstid och köps med ett eller flera års mellanrum, innebär Konsumentverkets månadskostnader inte att man gör en utbetalning varje månad. Istället avses att man månadsvis sätter av pengar för att senare kunna ersätta varan med en ny när den gamla har tagit slut, är utsliten eller urvuxen. Detta gäller särskilt i de båda posterna Hemutrustning och Kläder och skor där det finns ett stort antal sådana varor.

5 Prisinsamling och prognos

5.1 Prisinsamling

Priser för artiklar som ingår i beräkningarna har tidigare till största del samlats in i Örebro. Under 2019 har priser för livsmedel samlats in i Halmstad. Priser för kläder, skor och fritidsartiklar har samlats in från webbbutiker. För att kostnadsberäkningarna ska vara giltiga i så stor del av landet som möjligt prismäter vi huvudsakligen hos rikstäckande försäljningskedjor som i stort sett har samma sortiment och priser i sina butiker. Inköpsställena ska återspegla hushållens faktiska butiksval samt ha rimlig prisnivå. Därför ingår främst större vanliga kedjor. Urvalet av butiker baseras på information som kedjornas omsättning, butikernas antal och lokalisering i landet³.

För produkter som inte kan prismätas i kedjor, exempelvis hårklippning, besök i simhall och teater, genomför Konsumentverket en prisinsamling på några tätorter som representerar olika ortsstorlekar och geografiska lägen i Sverige. Prisinsamling av premieavgifter för barn- och ungdomsförsäkring samt hemförsäkring sker med hjälp av Konsumenternas försäkringsbyrå.

Insamling av priser

Det är ordinarie priser som samlas in. Undantag gäller vissa produktområden där nedsatta priser är särskilt vanliga till exempel livsmedel och radio, TV, dator etcetera. För dessa noteras de aktuella priserna. De flesta priser har tidigare år samlats in i samarbete med Statistiska centralbyråns (SCB) prisintervjuare i Örebro. SCB utför inte längre detta på vårt uppdrag så en konsultfirma har anlåtats istället. Under 2019 har priser för kläder, skor och fritidsartiklar samlats in i webbbutiker. Priser för livsmedel har samlats in i livsmedsbutiker i Halmstad.

När görs prismätning?

Hur ofta prismätning sker beror på konsumentprisernas utveckling. Mellan prismätningarna uppmärksammas den faktiska prisutvecklingen för de olika konsumtionsområdena genom att vi räknar om beloppen med delindex inom konsumentprisindex, KPI. Dessa anpassas delvis till innehållet i Konsumentverkets budgetposter. Exempelvis exkluderas fritidsbåt, lotteri, tips och lotto med mera från SCB:s delindex när det gäller fritidsposten eftersom detta inte ingår i Konsumentverkets beräkningar.

5.1.1 Prognos

De kostnadsbelopp som efter prismätningen utarbetas för respektive budgetpost och person- eller hushållskategori räknas sedan om med prognosfaktorer för den genomsnittliga prisutvecklingen för varor och tjänster under det följande året. Dessa faktorer tas fram i samarbete med Konjunkturinstitutet. I prognosberäkningen exkluderas bland annat bostäder, vilka väger tungt i KPI, men som inte ingår i Konsumentverkets kostnadsberäkningar. Kostnadsbelopp för de

³ Information hämtad från tidskriften "Vem är Vem", fakta om svensk detaljhandel.

olika budgetposterna och person- och hushållsgrupperna avrundas slutligen till jämna totala kronor.

5.1.2 Prisinsamling för respektive budgetpost

Faktiska prismätningar har gjorts för alla budgetposter.

Livsmedel

Den senaste prisinsamlingen genomfördes under våren 2019 i Halmstad i åtta olika butiker inom respektive butikskedja ICA, COOP och Axfood. För insamling av priser har fastställda prismätningsskyltar använts med angivna kravspecifikationer för respektive vara. Vid val av produkt har den billigaste varan valts som uppfyllt fastställda kriterier enligt prismätningsskyltarna. Insamlade priser har sedan viktats i förhållande till butikernas omsättning i landet. Det viktade genomsnittspriset för respektive livsmedel räknas sedan om med delkonsumentsprisindex samt med prognoser för prisutveckling nästkommande år.

Personlig hygien

Prisuppgifterna samlas till största delen in från Coop Konsum, Hemköp, Apotek, Kicks och Åhléns. Prisuppgifter för hårklippning samlas in från fem olika tätorter i landet.

Kläder och skor

Kläder och skor har delats upp i prismätningen så att kläder och skor för vår- och sommarkläder prismättes i maj månad. Kläder och skor för vinterbruk prismättes i september månad. I åldersgruppen barn noll år gjordes ingen uppdelning eftersom utbudet av kläder till spädbarn finns tillgängligt året om. De butikskedjor som ingår i prisundersökningen beträffande kläder är företrädesvis Hennes och Mauritz, Lindex, Kappahl, Stadium, Intersport och XXL och för män även Dressman. Priserna för skor och stövlar etcetera har främst hämtats in från Din Sko, Euro Sko, Stadium och Intersport.

Fritid och lek

Prismätningen av varorna i denna budgetpost har främst skett i större affärskedjor som Lekia, Åhléns, Coop Forum, Clas Ohlson, Stadium och Akademibokhandeln. När det gäller andra produkter än varor, till exempel besök på teater och simhall, har prisundersökningar genomförts på några tätorter i landet.

Mobiltelefon

Priser för telefoner har hämtats från El-Giganten. Kontantkort har prismätts hos Telia.

Barn och ungdomsförsäkring

I samråd med Konsumenternas försäkringsbyrå har vi beräknat en genomsnittskostnad för barnförsäkringar utifrån tre av de större försäkringsbolagens prislistor med ett försäkringsbelopp på 30 x prisbasbeloppet.

Förbrukningsvaror

Prisinsamlingen görs huvudsakligen hos dagligvarukedjorna COOP Konsum och Hemköp.

*Hemtrustning***Möbler och armaturer**

Prisinsamling görs i större butikskedjor såsom IKEA, MIO och Europamöbler (EM).

Laga mat

Prisinsamling görs i större butikskedjor såsom IKEA, COOP Forum och Åhléns.

Duka

Prisinsamling görs i samma butikskedjor som för delposten Laga mat

Hemtextilier

Prisinsamling görs främst från IKEA, Hemtex, Jysk, Ellos och Åhléns.

Rengöra

Prisinsamling görs främst från COOP Forum och Åhléns.

Underhålla

Prisinsamling görs främst från COOP Forum, Åhléns och Clas Ohlson.

Radio, TV, dator, mm

Dessa varor förekommer ofta till nedsatta priser som är betydligt lägre än de ordinarie. Vi har valt att använda det aktuella priset i butiken för dessa produkter, det vill säga även när extrapris förekommer. De prismätningstillfällen vi hämtar uppgifter från är El-Giganten och SIBA.

Övrigt

Prisinsamling görs främst hos COOP Forum och Åhléns.

Media, fast telefon, internet m.m.

Priserna för fast telefon, samtalskostnader och internet hämtas från Telia. Pris för dagstidning är priset på den största dagstidningen i prismätningssorten Örebro, Nerikes Allehanda. Övriga produkter, till exempel kort, kuvert och pennor prismäts huvudsakligen hos Åhléns och Clas Ohlson.

Hemförsäkring

Konsumenternas försäkringsbyrå samlar in priser på årspremieavgifter från de fyra största försäkringsbolagen (Trygg Hansa, Folksam, Länsförsäkringar och IF) för tre olika ortstyper (storstad, mellanstor stad och mindre tätort).

Konsument
verket · KO

Konsumentverket, Box 48, 651 02 Karlstad
Telefon: 0771-42 33 00. [konsumentverket.se](https://www.konsumentverket.se)